

PRILOZI OPUSU ANDREA DE CASTRA

Vedrana Đukić-Bender

UDK 75(451/459:497.13),,18”

929 De Castro, A.

Izvorni znanstveni rad

Vedrana Đukić-Bender

Knežev dvor, Dubrovnik

U ovom prikazu se govori o četiri novootkrivene portretne minijature u Dubrovniku, signirane od istarskog sitnoslikara A. de Castra. Iako se ne zna točno tko su naslikane osobe, vjerojatno predstavljaju Dubrovčane, budući da su pronađene u ovdašnjim starim i uglednim obiteljima. Tri navedena sitnoslikarska rada nalaze se u kući Gracić, a četvrti je vlasništvo Dubrovačkog muzeja i predstavlja jednog člana obitelji Sorkočević. Nastanak ovih minijaturnih portreta je vezan za Trst i za razdoblje tridesetih i četrdesetih godina XIX stoljeća kada je de Castro veoma plodonosno radio u tom gradu.

Poznato je da sitnoslikarski ili minijaturni portret, kao posebna vrsta likovnog izraza u slikarstvu, nastaje još u 16. stoljeću. Javljujući se usporedo sa štafelajnim slikarstvom, direktno potječe iz iluminacije u kodeksima.¹ Slikan je različitim tehnikama: od ulja ili tempere na bakrenom limu, zlatnim ili srebrnim pločicama pa do akvarela i gvaša na bjelokosti ili papiru, a uspon dosiže u 18. i u prvoj polovini 19. stoljeća.

Među sitnoslikarima kojih su se djela sačuvala u Dalmaciji ističe se Istranin Andrea de Castro. Rođen je u Piranu i potječe iz obitelji u kojoj su se dvojica braće bavila istom djelatnošću. Andrea de Castro je veći dio života boravio u Trstu gdje je osim u slikarstvu bio aktivan, zajedno s kćerkom, i na polju fotografije.² U Dalmaciji se nalazi nekoliko njegovih minijatura od kojih su četiri već objavljene.³ Njima bih pribrojila još četiri, novopronađene u Dubrovniku. Vjerojatno su i one nastale u Trstu jer su Dubrovnik i taj grad u prvoj polovini 19. stoljeća imali žive trgovačke, pomorske, diplomatske, političke i kulturne veze.

U Dubrovniku su portretne minijature imale veliki broj naručilaca, tako da su

¹ A. Simić-Bulat, *Minijatura u Jugoslavji*, Zagreb 1964, 55.

² C. Fisković, *De Castrova minijatura na Orebičima*, Zbornik za likovne umjetnosti 16, Novi Sad 1980, 291; K. Prijatelj, *Minijaturni portret i fotografija Luke Tripkovića od Andrea de Castra*, Zbornik za likovne umjetnosti 19, Novi Sad 1983, 253. Autor navodi da će dr. Boris Vizintin objaviti studiju o minijaturistima, braći de Castro.

³ Osim minijatura koje su objavili C. Fisković i K. Prijatelj, A. Simić Bulat je na izložbi i u katalogu *Izložba minijatura u Hrvatskoj od XVI do XIX stoljeća*, prikazala tri de Castrova

Andrea de Castro. Portret nepoznate žene, Dubrovnik, zbirka Gracić

brojne plemićke i građanske obitelji posjedovale kolekcije minijatura. Među njima ima priličan broj potpisanih od R. Theera, N. Schiavonija, Dieda, Berryja i naravno A de Castra. Budući da su zbog svoje dopadljivosti često bile preprodavane ili su unutar obitelji mijenjale vlasnike, više puta je teško otkriti tko su prikazane osobe.⁴ To se odnosi i na četiri minijatura portreta o kojima će biti govora. Tri novootkrivene minijature pripadaju zbirci Gracić u Dubrovniku.⁵ Dvije od njih su okrugle, naslikane akvarelom na bjelokosti, sličnih su dimenzija i okvira i mogle bi prikazane osobe vjerojatno biti i rodbinski povezane.

Prva predstavlja mladu ženu odjevenu u svilenu modru haljinu, (ø 6,3 cm) širokih nabranih rukava, velikog izreza koji otkriva lijepo oblikovana ramena i vrat na

djela; već spomenutog Bonu sa suprugom, jednog Sorkočevića i Anku pl. Stanković. Treba napomenuti da je na izložbi „Portretne minijature” u Narodnom muzeju u Ljubljani 1965. g. M. Poljenšek izložila i kataloški obradila još jednu de Castrovu minijaturu; Dama u crnoj haljini, vlasništvo Mestnog muzeja u Kamniku.

⁴ C. Fisković, Minijature iz ostavštine Ivana Bizara u Dubrovniku, Zbornik za likovne umjetnosti 19, Novi Sad 1983, 241.

⁵ De Castrove minijature iz kuće Gracić dio su kolekcije umjetnina među kojima ima i sitnoslikarskih portreta. Zbirku je skupljao dr. Ivo Gracić, uglavnom u razdoblju između dva

Andrea de Castro, Portret nepoznatog muškarca, Dubrovnik, zbirka Gracić

kojem je zlatna ogrlica s medaljonom u sredini.⁶ Ženino izduženo i nježno lice uokviruje bogato valovita, uzdignuta crna kosa u koju je upletena slična zlatna ogrlica, a na zatiljku uvezana svijetloplava vrpca. Kosa je u sredini upletena u višestranu pletenicu, a u ušima vise bogate naušnice. Njezine bademaste oči nadvisuju dva tanka luka tamnih obrva, a svijetloružičaste usnice su sitne kao i brada. Na lijevoj strani, iznad ramena slikar se potpisao: A. Castro pinx. Portret je uokviren dvostrukoprofiliranim drvenim okvirom s tankim mjedenim obručem oko slike, ukrašenim klasicistički, lisnatim ornamentom karakterističnim za ondašnje vrijeme.

rata. Uz to, dio zbirke obitelji Gracić oporučno je prenesen iz obitelji Negrini. Po smrti brata Iva, zbirku je naslijedio dr. Melko Gracić a potom njegova udovica Milica. Ovdje objavljene minijature otkrila sam radeći izložbu portreta u Kneževu dvoru. Izložba pod naslovom „Portreti u Dubrovniku od XVI do XIX stoljeća” bila je postavljena u Dubrovačkom muzeju, Knežev dvor 1987. Tom je prilikom bilo izloženo 70 portreta, među kojima 31 portretna minijatura. Neke su slike bile posuđene iz privatnih zbirki.

⁶ *Douglas Gorsline, What people wore, New York, 1952.*

Andrea de Castro, Portret nepoznate žene, Dubrovnik, zbirka Gracić

Jednako je uokvirena i druga minijatura koja predstavlja poprsje podebljeg muškarca zrele dobi u poluprofilu (ϕ 6 cm). Lik mu je postavljen koso, skraćenih ramena, a lice mu je blago zakošeno. Muškarac je u modrom haljetku, visoko podignutog ovratnika pod kojim izviruje svijetli prsluk i naborana bijela košulja ukrašena zlatnom iglom. Visoki bijeli tvrdi ovratnik (fatermerder) seže mu preko ruba lica, a oko vrata je učvršćen mekim povezom koji završava petljom na prsima. Na punom, bljedunjavom licu dominiraju velike svijetle oči pronicljiva pogleda. Nos je izdužen, usnice stisnute, a brada mala i istaknuta. I ovaj portret na lijevoj strani iznad ramena ima potpis: A. Castro.

Treća minijatura u istoj zbirci je pravokutnog oblika (7,5 x 6,1 cm), nastala vjerojatno oko 1840. godine a prikazuje mladu djevojku u bijeloj svečanoj haljini ukrašenoj čipkom oko izreza, bisernim brošem i malom ružom. Haljina otkriva blagi luk njezinih ramena i naglo se sužava u tanki struk. Djevojačko usko, dugo i nježno lice velikih smeđih očiju, uokvireno bujnom smeđom kosom gotovo nagruđe poveći nos. U ušima su velike, vjerojatno biserne naušnice. Na desnoj strani slikar se potpisao: A. de Castro.

Četvrti sitnoslikarski portret danas se nalazi u Kneževu dvoru (ϕ – 7 cm) i

Andrea de Castro, Portret muškarca iz obitelji Sorkočević, Dubrovnik, Knežev dvor

potpisan je samo: Castro. Pretpostavljam da se također radi o Andriji jer se sličan rukopisni potpis vidi i na dvostrukom portretu Bunića i supruge.⁷ Portret je kao i prethodni, uokviren crnim drvenim okvirom. Po predaji slika prikazuje jednog člana obitelji Sorkočević.⁸ Možda je to Luka Didak Sorkočević (1776-1865), dubrovački latinist, pisac epigrama satiričnog sadržaja koji je putovao po Italiji. Zanimljivo je da je dr. Petar Selem, darovatelj ove minijature, osim sa Sorkočevićima (po majčinoj strani, preko prabake) imao po istoj liniji vezu i s obitelji Bona (Bunić). Na poledini portreta ispisana je godina 1833, što bi odgovaralo vremenu nastanka slike. Na svijetloj pozadini naslikan je dopojasni lik muškarca u modrom haljetku visoko podignutog ovratnika i širokih revera i u svilenom bijelom prsluku. Ispod njega izviruje bijela košulja s tankim čipkanim obrubima i zlatnim dugmetima ukrašenim zelenim kamenom. Veliki bijeli ovratnik pridržava ispod brade crna marama na sredini vezana u čvor. Iz tako utegnutoj tijela izviruje nježno lice mladog muškarca velikih vodenastih i izbuljenih očiju, malih nježnih usnica, pravilnog nosa, dugih zalizaka i prorijedene kose.

Sva četiri portreta ukazuju da je Castro bio vrstan portretist koji na malom formatu uspijeva naslikati karakteristike prikazane osobe. Ove četiri minijature prikazuju osobe iz višeg društvenog sloja, i šteta je da nije moguće točno utvrditi koga iz tadašnjeg dubrovačkog društva prikazuju. Buduća će istraživanja možda otkriti ne samo to, već i još poneku de Castrovu minijaturu u Dubrovniku i proširiti opus ovog zanimljivog slikara prošlog stoljeća.

⁷ C. Fisković, Dvije De Castrove minijature u Dubrovniku, *Peristil* 25, Zagreb 1982, 145.

⁸ Na žalost dr. Petar Selem, koji je darovao minijaturu muzeju u Kneževom dvoru, umro je prije nekoliko godina tako da nisam mogla provjeriti iskaz, dok se bilješke da se radi o Sorkočeviću nalaze u inventaru slikarstva Dubrovačkog muzeja pod brojeve 223/S.

V. Đukić — Bender

L'opera del pittore di ritratti in miniatura, Andrea de Castro da Pirano, non è ancora stata completamente studiata. Finora più autori hanno scritto riguardo a suoi singoli lavori, mentre sono molto scarsi i dati biografici. Per questo motivo ogni scoperta di nuovi ritratti, firmati dal de Castro, è un importante contributo. Il maggior numero dei ritratti finora ritrovati furono eseguiti dall'artista per Ragusei residenti a Trieste nella prima metà del XIX secolo. Le sue miniature sono di alta qualità con una singolare sensibilità per i dettagli e per la resa precisa del carattere della persona ritratta. In questo articolo si pubblicano quattro miniature finora sconosciute di questo artista istriano, ritrovate a Ragusa (Dubrovnik). Tre sono proprietà di Milica Gracić e non si possiedono dati sulle persone rappresentate. Verosimilmente giunsero alla famiglia Gracić tramite acquisto ed è perciò difficile stabilirne la provenienza. Tutte tre sono firmate con il nome completo dell'autore, dipinte ad acquarello su avorio, sono in buono stato di conservazione e i colori ne accentuano l'espressività. Due rappresentano figure femminili, la terza un uomo in età matura. Risalgono probabilmente al terzo e al quarto decennio del XIX secolo.

La quarta miniatura pubblicata rappresenta un membro della famiglia Sorkočević, fu dipinta nel 1833 sempre ad acquarello su avorio. Questo lavoro è firmato solo con il cognome del pittore, ma possiamo supporre (analizzando il modo di dipingere e la somiglianza della mano) che si tratti di Andrea. È proprietà del Museo di Dubrovnik che lo ricevette in dono dal dott. P. Selem di Šipan.

Queste opere per qualità non sono inferiori ai ritratti di famosi miniatori del XIX secolo, provano inoltre la ricchezza dell'opera di questo miniaturista fino a poco tempo fa poco conosciuto.